

Значну увагу у рецензованому виданні приділено пошуку неопублікованих наукових досліджень, завершених або майже готових, згаданих у статті Ф. Колесси. Серед них увагу привертають такі праці: Пастущин В. Ю. "Слов'янська прабатьківщина"; Добрянський К. А. "Опришки в українському фольклорі як вияв протесту проти соціального поневолення"; його ж "Панщина в західно-українському фольклорі"; Скорик М. М. "Архів фольклорних записів акад. Д. І. Яворницького"; його ж "Орнамент українських писанок"; Щепанська М. "Український музичний фольклор XVII-XVIII вв."; "Атлас матеріальної культури західних областей УРСР"; Пастущин В. "Село Дрочево Берестейського району на Поліссі"; Фадейко О. "Народне лікування західних областей УРСР"; Мечник П. "Гуцульський похоронний обряд". Такий перелік дає підстави продовжити роботу над вивченням наукової спадщини Відділу під керівництвом академіка Ф. Колесси.

Видання студії Ф. Колесси "Возобновление работы по украинской этнографии и фольклористике в Западных областях УССР" належить до надзвичайно важливих і актуальних праць. Це вагомий внесок у сучасні фольклористичні дослідження не лише Львівщини, а й України загалом, адже воно заповнює прогалину в дослідженні наукової фольклористичної спадщини і сприяє вирішенню одного з найважливіших завдань сучасної науки про усну словесність, а саме – створення історії української фольклористики. Без опрацювання й осмислення її регіональних проблем, особистого внеску численних постатей науковців це завдання вирішити неможливо. Хочу побажати львівським фольклористам, аби вивчення спадщини їхніх попередників не заборилося – адже вона того варта!

Людмила ІВАННІКОВА

Нові погляди на дослідження сучасного фольклору

Orszulak-Duckowska Katarzyna. Ogłoszenie matrimonialne. Studium z pogranicza folklorystyki i antropologii kultury / Łódzkie studia etnograficzne. Tom XLVII. Łódź: Polskie towarzystwo ludoznawcze, 2008. – 184 s.

Кожна наукова дисципліна, усвідомлюють це науковці чи ні, складається із системи стереотипів, найголовніші з яких визначають, що саме є об'єктом і предметом її дослідження, а також яку систему методів можливо залучати для вивчення вибраного явища.

Так історично склалося, що сучасна українська фольклористика зосереджена переважно на вивченні традиційного фольклору, і передусім фольклору селянського. Однак, якщо погодитися з тим, що гуманітарні науки покликані не лише відкривати нові факти, а й винаходити нові способи думання про них, спробуємо показати інтерпретативні можливості фольклористики для аналізу явищ сучасної міської культури.

Монографія молодшої польської фольклористики з Лодзі Катажини Оршуляк-Дудковської "Матримоніальні оголошення. Студії з пограниччя фольклористики і антропології культури" сприймаються як річ новаторська і в Україні, і в Польщі. Сам факт, що монографія опублікована у серії "Студії етнографічні", які виходять з 1959 р. і є одним із найбільш авторитетних наукових видань Польщі в галузі етнології, красномовно засвідчує характер її рецепції у польській фольклористичній спадщині. Про роботу позитивно відгукнулися провідні польські фольклористи Рох Сулима і Анджей Вейланд. Окрім того, Катажина Оршуляк-Дудковська отримала відзнаку ректора Лодзького університету III ступеня за наукову монографію. Слід зазначити, що у польській

фольклористиці Катажина Оршуляк-Дудковська знаходить серйозне методологічне оперття, зокрема у роботах Роха Сулими, Чеслава Гернаса, Єжи Бартмінського, Іоланти Луговської, а також свого наукового керівника, професора Віолетти Кравчик-Васілевської.

Дослідження присвячене матримоніальним оголошенням, опублікованим в одному з польських спеціалізованих видань “Контакт матримоніально-товариський” у 2002–2005 роках. У цих текстах автора цікавлять передусім “вміщені в них культурні смисли і значення, що доступні для дослідника лише у такій формі” (С. 19). Розуміння тексту як ключового поняття у дослідженні культури суголосне думці М. Бахтіна, який зазначає, що там, де немає тексту, не існує предмету дослідження і мислення. Для фольклориста, який сприймає фольклор передусім як спадок традиційної селянської культури, важко собі уявити, що шлюбне оголошення, уміщене у польській пресі може стати об’єктом наукового зацікавлення. Однак якщо прийняти розуміння фольклору як певну суспільну функцію, як спосіб самовираження людини в культурі, то стане зрозумілим, що культура як невідмінна складова будь-якого людського суспільства повинна репрезентуватися фольклором.

У своїй книзі Катажина Оршуляк-Дудковська досліджує тексти шлюбних оголошень із перспективи пограниччя двох наукових дисциплін: фольклористики й антропології культури. Фольклористичний погляд дозволяє детально розглянути поетику шлюбних оголошень. Матримоніальні оголошення, як і будь-які фольклорні тексти, мають сталу структуру, а також певні функції, які виконують у суспільстві. Особливу увагу зосереджено на активному використанні сталих формул, які згідно з формульною теорією Мілмена Перрі та Альберта Лорда є основою фольклорного тексту. Польська дослідниця, послуговуючись категорією жанру, вважає матримоніальні оголошення сучасним фольклорно-мовленнєвим жанром. Формальні жанрові риси оголошення виразно єднають його з казково-романтичною поетикою. Подібно, як і в казках, глибоко закоріненою є віра в існування певного вищого світового порядку, який опирається на сталі та непересічні цінності має вплив на долі героїв. Оптимістичної тональності оголошенням надають переконання, що в житті все має свою вагу і нічого не відбувається випадково. Звідси можна виділити щонайменше два казкових сюжети, фабули яких використовують автори оголошень: це казка про Попелюшку та казка про Красуню і Чудовисько. Казково-романтична поетика, естетика красивих слів, яку використовують автори оголошень, виглядає як проекція людських мрій і дає певність у щасливому фіналі.

Найбільш дивним, із погляду українського фольклориста, виглядає писемна форма побутування тексту матримоніального оголошення. Однак тут Катажина Оршуляк-Дудковська посилається на концепцію “вторинної усності” Вальтера Онга. За спостереженням дослідниці, матримоніальні оголошення займають проміжну позицію між усними та писемними формами. Закорінені глибоко в засадах усної комунікації, спираючись на природні способи функціонування живої мовленнєвої ситуації діалогічного типу, матримоніальні оголошення є усними не за формою передачі у традиції, а швидше за способом буття такого виду текстів культури.

Антропологічна інтерпретація матримоніальних оголошень спирається на концепцію інтерпретації культур Кліфорда Гірца, за метафоричним визначенням якого людину можна розглядати як тварину, яка підвішена на нею ж витканій павутині значень. К. Гірец розглядає антропологію як науку інтерпретаційну, метою якої є відчитування і реконструкція значень різноманітних явищ культури. Погляд на матримоніальні оголошення як на тексти культури дозволяє побачити в них специфічні жіночі та чоловічі способи авторепрезентації, характерні для сучасної польської культури уявлення про ідеальний шлюбний союз, ідеалізацію буття разом. Такі тексти є своєрідним дифірамбом подружньому життю.

Варто підкреслити, що висновки, які зробила авторка під час досліджень матримональних оголошень, можуть бути використані для оцінки та експертного судження про суспільне життя сучасної Польщі.

Звернення до досвіду фольклористів інших європейських країн дозволить розширити наше уявлення про предмет дослідження фольклористики, показує можливі підходи і напрямки, які застосовують науковці у вивченні сучасної культури.

Оксана ЛАБАЦУК

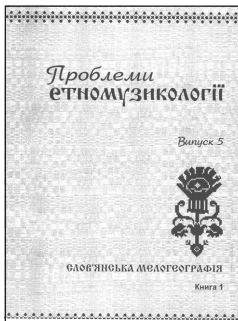
Нові книги

Християнська мораль в українській усній народній творчості / Упоряд. О. Беринда. – Львів: ПАІС, 2010. – 340 с.

До збірника увійшли тексти української усної народнопоетичної творчості, в яких висвітлені різні аспекти християнської моралі. Емоційність викладу, різноманітність сюжетів і жанрів, неповторна краса і багатствомови утверджують високу духовну культуру українського народу, його послідовне дотримання засад християнської моралі.

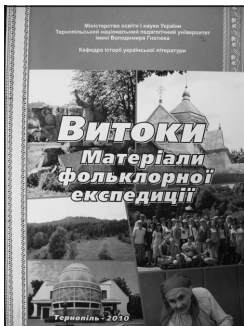
Основа збірника склали фольклорні тексти, які записали й опублікували в XIX–XX ст. відомі українські фольклористи: П. Куліш, П. Чубинський, М. Драгоманов, І. Франко, Б. Грінченко та інші дослідники. Ці твори на християнську тематику в Україні дотепер маловідомі для широкого загалу читачів, адже видання, де вони були опубліковані, уже давно стали бібліографічною рідкістю.

Проблеми етномузикології: Збірник наукових статей / Редактор-упорядник Ірина Клименко; НМАУ ім. П. І. Чайковського; ПНДЛ із вивчення і пропаганди народної музичної творчості. – Київ, 2010. – Вип. 5 (Слов'янська мелогографія: Кн. 1 з доданим атласом). – Ч. 1. Студії. – 252 с.; Ч. 2: Атлас. – 52 с.

Черговий випуск збірника “Проблеми етномузикології”, який уклали науковці Лабораторії музичної етнографії при НМАУ ім. П. І. Чайковського, присвячений 100-річчю діяльності Київської консерваторії. Він започатковує спеціалізовану серію робіт, виконаних учарині мелогографії – напрямку, що вивчає закономірності просторового поширення етнічної музики методом картографування. Цим зумовлено спеціальний формат збірника, вагомою частиною якого є Атлас, що експонує 72 карти з ареалами досліджуваних явищ народної музики східних слов'ян.

Назва збірника свідчить про те, що інтереси київських науковців не обмежуються проблематикою виключно української традиційної музичної культури. До співпраці залучено не тільки львівських колег, чий праці вже появлялися на сторінках цього періодичного видання – у збірці представлені також московські автори, наукові надбання яких добре відомі у російській музичній фольклористиці. У додленому DVD-диску вміщено теренові етномузичні записи з аудіоколекції Київської Лабораторії етномузикології, зразки пошукових баз даних, фото- й відеоматеріали.

Витоки. Матеріали фольклорної експедиції. – Тернопіль, ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2010. – 152 с.

До збірника увійшли найкращі зразки календарно-обрядової, родинно-обрядової творчості, пісень національно-визвольних рухів, казкової та неказкової прози, дитячого фольклору, народної пареміографії, які зібрали студенти філологічного факультету Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка від жителів Івано-Франківської, Тернопільської та Хмельницької областей. Зібраний фольклор, який побутує в західній частині України, на думку упорядників видання, впливає на духовний світ людини, формує особистість, бере активну участь у становленні її світогляду, моралі, політичних поглядів. Крім того, опубліковані записи уснопоетичних творів стануть цінним і вдячним матеріалом для подальших наукових розвідок.